

regestów wybranych fascykułów, które mogłyby być pomocne przy tym wydawnictwie; część tego materiału została już przekazana stronie polskiej. Historycy niemieccy obiecali także pomoc przy opracowywaniu poszczególnych tomów. W związku z planowanym przez Zakład Historii Śląska Instytutu Historii PAN przygotowaniem *Historii Śląska* w okresie drugiej połowy XIX i pierwszej XX w. historycy niemieccy podjęli kilka prac o charakterze pomocniczym. M. in. przygotowana została praca o stosunku KPD do sprawy polskiej, zaawansowane są prace o stanowisku SPD do sprawy polskiej przed pierwszą wojną światową oraz o Śląsku w ramach gospodarki niemieckiej w czasie republiki weimarskiej. Ze strony polskiej zgłoszono zapotrzebowanie na przygotowanie kilku dalszych prac, przede wszystkim z zakresu historii ruchu robotniczego, stosunków gospodarczych i kulturalnych. Uznano także za potrzebne dokładniejsze informowanie historyków niemieckich o stanie badań polskich nad historią Śląska. Wskazane wydało się także publikowanie niektórych wydawnictw polskich dotyczących się dziejów Śląska w tłumaczeniu niemieckim w NRD.

Warto podkreślić, że w pracach Komisji coraz większą rolę odgrywają przygotowywane wspólnie prace naukowe. Dobiegają końca prace nad zbiorem studiów z dziejów stosunków polsko-saskich w czasie wojny północnej, który ma się ukazać jako pierwszy tom wydawnictw Komisji. Zaprojektowano następnie jako drugi tom zbiór studiów do dziejów stosunków polsko-niemieckich w latach 1795—1918. Rozwijają się także wspólne prace nad działalnością hakaty. Historycy polscy zobowiązali się również udzielić pomocy przy zaprojektowanym w NRD wydaniu dokumentów do historii powstania granicy na Odrze i Nysie. Obie strony zgłosiły także gotowość wzajemnej pomocy przy pracach bibliograficznych, szczególnie jeśli chodzi o materiał z trudniej dostępnych czasopism i wydawnictw regionalnych.

Historycy niemieccy postanowili przyłączyć się do obwołu uroczystości *Millennium* w Polsce. Ich pierwszym wkładem ma być przygotowanie rozprawy poświęconej oświetlaniu przez zachodnoniemiecką historiografię problemu stosunków polsko-niemieckich w XV w. Ze swej strony historycy polscy zapowiedzieli czynny udział w uroczystościach związanych z dziesięcioleciem istnienia NRD.

Następne posiedzenie Komisji Historycznej Polsko-Niemieckiej ma się odbyć w styczniu 1960 r. we Wrocławiu.

Józef Gierowski

PRACOWNIA WROCLAWSKA ZAKŁADU ATLASU HISTORYCZNEGO W LATACH 1957 i 1958

Od kilku lat pracownicy ZAH Instytutu Historii zamieszkali w Krakowie, Lublinie, Łodzi i Wrocławiu prowadzą studia nad atlasem historycznym Polski w dobie Sejmu Czteroletniego, zapoczątkowane już w okresie międzywojennym przez uczniów prof. Semkowicza. Na obszarze Śląska są one głównym zadaniem 4-osobowego zespołu Pracowni Wrocławskiej. Zespół ten był w ubiegłym okresie nieco licniejszy, zmalał jednak po przeprowadzonej reorganizacji. Obecnie składa się — poza kierownikiem — z samych młodych ludzi.

W latach poprzedzających okres sprawozdawczy w centrum uwagi zespołu były kwerendy materiałowe, opracowania kartotek, publikacje ważniejszych źródeł, studia oceniające wartość pruskich spisów ludnościowych z lat 1741—1850, opracowania szczegółowych map gęstości zaludnienia w latach 1787 i 1819 oraz tekstów związanych z nimi komentarzy. Te prace wstępne zorientowały badaczy w zasobach

materiałów śląskich przydatnych do badań historyczno-kartograficznych, pozwoliły poznać walory tych materiałów i wskazały kierunki przyszłych badań.

Ze względu na bogactwo różnorodnych materiałów statystycznych postanowiono opracować szczegółowy atlas społeczno-gospodarczy, który będzie przedstawiał rozmieszczenie różnych przejawów życia, głównie w r. 1787, częściowo także w latach nieco wcześniejszych i późniejszych (1741—1850). W myśl założeń ogólnopolskich atlas powinien dać w pierwszym rzędzie obraz przekroju, jaki wytworzył się u schyłku dawnej Rzeczypospolitej. Ale Pracownia Wrocławska chciałaby w tym obrazie zaznaczyć także kierunki rozwoju: szybkie narastanie pewnych elementów w regionach a, b, c..., a stabilizację lub cofanie się nasycenia tymi elementami regionów m, n... i x, y... Badania dynamiki rozwoju wszystkich jednostek administracyjnych (powiatów i miast, niekiedy także wsi) pozwoli jednocześnie kontrolować wyniki uzyskane dla drugiej połowy XVIII w. przy pomocy znacznie pełniejszych materiałów z pierwszej połowy XIX w., opracowanych starannie przez powołane do życia pruskie biuro statystyczne. W pewnych wypadkach materiały dziewiętnastowieczne częściowo zastąpią brak danych dla okresu wcześniejszego.

Roboczy tytuł pracy brzmi: *Regiony społeczne i gospodarcze Śląska na przełomie wieku XVIII i XIX*. Podzielono ją między czterech pracowników w następujący sposób: 1. Stosunki ludnościowe (T. Ładogórski); 2. Rozmieszczenie rzemiosła, przemysłu i handlu (B. Kaczmarek); 3. Geografia rolnictwa i hodowli (J. Janczak); 4. Własność feudalna (J. Wosch). Każdy autor opracowuje mapy i związany z nimi tekst rozprawy. Prace i badania są poważnie zaawansowane, wymagają jednak jeszcze dodatkowej kwerendy w archiwach niemieckich. Ich zakończenia spodziewamy się w ciągu 1960 r., z wyjątkiem tematu ostatniego, którego opracowanie poprzedza próbne studium szczegółowe o strukturze społecznej i gospodarczej majątków feudalnych ziemi kłódzkiej.

Podobnie jak w poprzednim okresie sprawozdawczym wykonano w pracowni kilka nowych mapek w zakresie kartograficznej ilustracji II tomu *Historii Polski* oraz I i II tomu *Historii Śląska*, uzupełniano i korygowano mapy wykonane dawniej, a w zakresie popularyzacji wiedzy — opublikowano kilka ściennych map szkolnych do historii Polski i powszechnej.

Ukończono i opublikowano bądź to przygotowano do druku kilka prac indywidualnych. Ukazała się książka T. Ładogórskiego, *Studia nad zaludnieniem Polski XIV wieku*, Wrocław 1958, i jego polemika z E. Vielrosem na temat stanu zaludnienia Polski w wiekach XIV i XVIII (Kw. Hist. Kult. Mat., 1958). Ładogórski przygotował także rozprawę o zaludnieniu Polski w wiekach X—XIII. J. Janczak ogłosił artykuł o Mikolaju Heneliusie, geografie śląskim (Sobótka, 1958), i przygotował do druku rozprawę o powstaniu Semena Paleja z lat 1702—1704. H. Szulcówna opublikowała artykuł o zagrodnikach podwrocławskich, producentach warzyw (Kw. Hist. Kult. Mat., 1957).

Tadeusz Ładogórski

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI WOJEWÓDZKIEGO ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W KATOWICACH W ROKU 1958

Sprawozdanie niniejsze obejmuje przegląd tylko najistotniejszych prac Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Katowicach i 8 podległych mu archiwów terenowych: w Będzinie, Bielsku, Bytomiu, Cieszynie, Częstochowie, Gliwicach, Pszczynie i Tarnowskich Górach. W zakresie porządkowania oraz inwentaryzacji